

Codi: 111031

Assignatura: Història de la Filosofia Medieval II

Tipus: optativa

Cicle: primer

Semestre: segon

Crèdits: 6

Grup: A1

Professorat: Miguel Candel Sanmartín

Departament: Història de la Filosofia, Estètica i Filosofia de la Cultura

Llengua: castellà

Objectius

Serà objecte del curs adquirir un coneixement global del desenvolupament del pensament medieval cristià, islàmic i judaïc a partir del segle XII, etapa caracteritzada pel relatiu eclipsi de la filosofia platonitzant, representada per Escot Eriúgena, degut a l'arribada a Occident, a través dels àrabs i dels contactes amb Bizanci, de la totalitat de la filosofia d'Aristòtil (fins el segle XII, només era coneguda una part de l'Organon, en traducció llatina i comentaris de Boeci). L'aristotelisme, a banda d'una reinterpretació naturalista de l'idealisme platònic, afavoreix el sorgiment d'alguns trets propis de la mentalitat científica moderna, com ara el nominalisme, l'empirisme i l'instrumentalisme, mentalitat que respon més adequadament a la visió del món pròpia de la incipient burgesia urbana. Aquesta evolució pot considerar-se globalment com un procés gradual de substitució d'una visió del món centrada en allò universal i transcendent per una altra que, implícitament o explícita, dóna prioritat ontològica a allò individual i immanent. Una de les claus fonamentals per al coneixement del període és l'aparició de les universitats, per una banda, i la creació, per l'altra, de les anomenades ordres religioses "mendicants" (franciscans i dominicans, o frares menors i frares predicadors, respectivament), caracteritzades pel seu intervencionisme en la vida política i intel·lectual de l'època. Els autors treballats seran: Abentofail, Averrois, Maimònides, Tomàs d'Aquino, Joan Duns Escot, Guillem d'Ockham i Nicolau de Cusa. L'ur estudi no es limitarà a la mera anàlisi històrica-filològica, sinó que tindrà com a objectiu principal escatir les continuïtats i discontinuïtats existents entre aquelles idees i les idees filosòfiques del present, per tal de millor comprendre unes i altres. Les classes pràctiques se centraran en l'anàlisi d'alguns dels textos de lectura obligatòria indicats al final de la bibliografia.

Temari

1. La filosofia andalusí: del neoplatonisme a l'aristotelisme "pur": Abentofail i Averrois.
2. La síntesi talmúdica-aristotèlica: Maimònides.
3. Les universitats i el naixement de la filosofia "escolàstica".
4. L'aristotelisme cristià: Tomàs d'Aquino.
5. L'apogeu de l'Escolàstica: l'ontologia univocista de Joan Duns Escot.
6. Atomisme ontològic i nominalisme: Guillem d'Ockham.
7. L'obertura a l'humanisme: Nicolau de Cusa.

Programació del treball

Per cada 12 hores lectives (teòriques o pràctiques), l'alumne haurà de dedicar unes 15 hores de treball personal. Tant les primeres com les segones s'articularen en torn de les lectures obligatòries, per a les quals s'indiquen les hores lectives corresponents, fins a un total de 60 (10 per cada crèdit UB o bé 12 per cada crèdit ECTS).

Lectures obligatòries

ABENTOFAIL: El filósofo autodidacto (**6 hores**). AVERROIS: Destrucció de la «Destrucció», quaestio I. Comentari medio al libro Sobre el alma de Aristóteles, III 3 (**12 hores**). MAIMÒNIDES: Guía de perplejos, II, caps. 13-30. (**6 hores**). TOMÁS D'AQUINO: De ente et essentia (dossier bilingüe); Compendium theologiae (Compendi de teologia), caps. 1-30 i 75-92 (**12 hores**). JOAN DUNS ESCOT: Tratado del primer principio / Del primer principi (**6 hores**). GUILLEM D'OCKHAM: Textos epistemológicos (selecció bilingüe) (**12 hores**). NICOLAU DE CUSA: Un ignorante discurre acerca de la mente (**6 hores**).

Bibliografia bàsica

1. Fonts

- ABENTOFAIL: El filósofo autodidacto, ed. de F. Pons, pròleg de M. Menéndez y Pelayo. Buenos Aires: Espasa-Calpe (Austral), 1954(2ª) (nova edició a Editorial Trotta).
- AVERROIS: Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros (llibre III), versió llatina de Michael Scotus, ed. de F.S. Crawford. Vol. VI del Corpus commentariorum Averrois in Aristotelem, ed. per H.A. Wolfson, D. Baneth i F.H. Fobes. Cambridge (Mass.): The Mediaeval Academy of America, 1953.
- -----. Epitome de Anima, ed. de S. Gómez. Madrid: CSIC, 1985.
- -----. Compendio de metafísica. Sevilla, Fundación el Monte, 1998.
- -----. Destructio destructionum philosophiae Algazelis (Tahâfut at-Tahâfut), versió llatina de Calo Calonymos, ed. de B.H. Zedler. Milwaukee (Wisconsin): The Marquette University Press, 1961.
- -----. Destrucció de la «Destrucció» (qüestió I), ed. de J. Puig Montada. Barcelona: Edicions 62, 1991 (hi ha nova edició ampliada, sota el títol Ensorrament de l'ensorrament, a les Edicions de l'Abadia de Montserrat).
- -----. La psicología de Averroes, ed. de S. Gómez Nogales. Madrid: UNED, 1988.
- -----. Sobre el intelecto, ed. de A. Martínez Lorca. Madrid: Trotta, 2004.
- MAIMÒNIDES: Guía de perplejos, ed. de D. González Maeso. Madrid: Editora Nacional, 1984.
- -----. Guía de descarriados, ed. de Fernando Valera. Barcelona: Ediciones Obelisco, 1997.

- TOMÀS D'AQUINO: Compendio de teología. Barcelona: Orbis, 1983 / Compendi de teologia. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 1990.
- ----- . Summa contra gentes (Suma contra los gentiles), lib. II, caps. 56-78. Madrid: Ed. Católica (BAC), 1952.
- ----- . Opuscula philosophica. Turí-Roma: Marietti, 1954.
- ----- . Sobre el ente y la esencia, en: De los principios de la naturaleza, ed. de J.A. Míguez – M. Fuentes – A.J. Cappelletti. Madrid, SARPE, 1983, pp. 51-94.
- ----- Opúsculos y cuestiones selectas, ed. Bilingüe, compilació d'Antonio Osuna. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2001.
- JOAN DUNS ESCOT: Tratado del primer principio. Madrid: Sarpe, 1985.
- ----- . Del primer principi i altres escrits, ed. de J. Batalla. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- GUILLEM D'OCKHAM: Exposición de los ocho libros sobre la Física (Prólogo). Los sucesivos, ed. de F.J. Fortuny. Barcelona: Orbis, 1985.
- ----- . Breviloquium, introduc., ed. de F.J. Fortuny. Barcelona: Laia, 1980.
- ----- . Expositio in libros Physicorum Aristotelis. Prologus, ed. bilingüe de F.J. Fortuny. Barcelona: KAL, 1999.
- ----- . Textos epistemológicos, selec. bilingüe de F.J. Fortuny. Barcelona: KAL, 2000.
- NICOLAU DE CUSA: La docta ignorancia, trad. del llatí, pròleg i notes de Manuel Fuentes Benot. Madrid: Aguilar, 1973(4ª).
- ----- . Un ignorante discurre acerca de la mente, text bilingüe, trad. De Jorge M. Machetta i Claudia D'Amico. Buenos Aires: Biblos, 2005.

2. Bibliografia secundària

- ABBAGNANO, N.: Historia de la filosofía I: Filosofía patristica - Filosofía escolástica. Barcelona: Hora, 1982.
- ÁBED YABRI, M.: El legado filosófico árabe. Madrid: Trotta, 2001.
- CRUZ HERNÁNDEZ, M.: Abû l-Walíd Ibn Ruqūd (Averroes). Vida, obra, pensamiento, influencia. Córdoba: Publi. Caja de Ahorros, 1986.
- DE LIBERA, A.: La philosophie médiévale. París: P.U.F., 1993.
- ----- . La querelle des universaux. De Platon à la fin du Moyen Âge. París: Seuil, 1996.
- FORTUNY, F.J.: De Lucreci a Ockham. Perspectives de l'Edat Mitjana. Barcelona, Anthropos, 1992.
- FRAILE, G.: Historia de la filosofía, tom Iib. Madrid: Ed. Católica (BAC), 1975.
- GILSON, É.: La philosophie au Moyen Âge. París: Payot, 1986(2ª) (n'hi ha edició espanyola: La filosofía en la Edad Media).
- GREGORY, T.: Mundana Sapientia. Forme di conoscenza nella cultura medievale. Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 1992.
- KRETZMANN, N. – KENNY, A. – PINBORG, J. (comps.): The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle to the Disintegration of Scholasticism (1100-1600). Cambridge: Cambridge U.P., 1982.
- LE GOFF, J.: Les intellectuels au Moyen Âge. París: Seuil, 1962(2ª).
- MAIZA OZCOIDI, I.: La concepción de la filosofía en Averroes. Madrid: Trotta/UNED, 2001.
- MARMO, C. (comp.): Vestigia, imagines, verba. Semiotics and Logic in Medieval Theological Texts. Turnhout: Brepols, 1997.
- MURRAY, A.: Razón y sociedad en la Edad Media. Madrid: Taurus, 1983.

- RAMÓN GUERRERO, R.: Historia de la Filosofía Medieval. Madrid: Akal, 2002.
- RENAN, E.: Averroes y el averroísmo. Madrid: Ediciones Hiperión, 1992.
- SARANYANA, J. I.: Historia de la Filosofía Medieval. Pamplona: Eunsa, 1999(3ª).
- VILANOVA, E.: Història de la teologia cristiana, 3 vols. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 1999.
- J. WEINBERG: Breve historia de la filosofía medieval. Madrid, Cátedra, 1998.

Sistema d'avaluació

Avaluació continuada o única (examen final), a l'elecció de l'alumne.

a) Avaluació continuada

L'alumne presentarà un breu assaig o memòria per cada lectura obligatòria al final del període lectiu dedicat a cadascuna d'elles. En les classes pràctiques durà a terme comentaris dels textos treballats en les classes teòriques. La no presentació puntual de més d'una de les memòries exigides inhabilitarà per a la superació del curs.

b) Examen final

Prova objectiva i comentari de fragments d'algunes de les obres de lectura obligatòria

- El termini per acollir-se a l'avaluació única finalitza el dia 25 de febrer del 2008.